

перспективі. Очевидно, що всі ці моменти потребують подальшого всебічного вивчення та аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галаган Е. Україна будущего: партии и партийная структура [Электронный ресурс] / Е. Галаган. — Режим доступа : <http://aktiv.com.ua/archives/5593>.
2. Жебровски В. Различные формы парламентаризма и факторы, определяющие их разнообразие [Электронный ресурс] / В. Жебровски. — Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/razlichnye-formy-parlamentarizma-i-factory-opredelyayuschie-ih-raznoobrazie>.
3. Зазнаев О. И. Индексный анализ полупрезидентских государств Европы и постсоветского пространства / О.И. Зазнаев // Полис. — 2007. — № 2. — С. 146—164.
4. Кынев А. Особенности системы политических партий Украины; эволюция и перспективы [Электронный ресурс] / А. Кынев. — Режим доступа : <http://polit.ru/article/2002/10/11/473556/>.
5. Лейпхарт А. Конституционные перспективы для новых демократий / А. Лейпхарт // Полис. — 1995. — № 5. — С. 136—146.
6. Лешуков В. Анализ трансформации партийных систем России и Украины; компаративистский подход [Электронный ресурс] / В. Лешуков. — Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-transformatsii-partiynyh-sistem-rossii-i-ukrainy-komparativistskiy-podhod#ixzz3SljXFyGk>.
7. Простаков С. Новый украинский парламентаризм на грани грядущей войны [Электронный ресурс] / С. Простаков. — Режим доступа : <http://modus-agendi.org/articles/3162>.
8. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность [Электронный ресурс] / М. Уоллерстайн. — Режим доступа : http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicacii_Polisa/V/1992-5-6-13-Wallerstein_Izbiratelnie_sistemi.pdf.

УДК 32.019.51

Т.Т. Власенко

МЕДІА-ДИСКУРС У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ (УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ)

Аналізується процес розвитку сучасної України як суспільства ризику. Розглядається вплив медіа-дискурсу на механізм формування ризиків в сучасному українському суспільстві. Особлива увага приділяється дослідженню посилення ризиків в Україні, завдяки агресивній інформаційній політиці (інформаційній війні), яку ведуть російські засоби масової комунікації.

Ключові слова: знання, інформація, інформаційна війна, мас-медіа, медіа-дискурс, симулякр, суспільство ризику

Анализируется процесс развития современной Украины как общества риска. Рассматривается влияние медиа-дискурса на механизм формирования рисков в современном украинском обществе. Особое внимание уделяется исследованию усиления рисков в Украине, благодаря агрессивной информационной политике (информационной войне), которую ведут российские средства массовой коммуникации.

Ключевые слова: знание, информация, информационная война, масс-медиа, медиа-дискурс, симулякр, общество риска.

The development of modern Ukraine as a risk society is analyzed. The influence of the media discourse on the formation mechanism of risk in modern Ukrainian society is considered. Particular attention is paid to the study of amplification of risk in Ukraine. Russian media of communication realizes aggressive information policy (information war) which increases the risk in Ukraine.

Key words: knowledge, information, information war, media discourse, mass media, risk society, simulacrum.

Постановка проблеми. Сучасна Україна все більше набуває рис суспільства ризику. До екологічних проблем, Чорнобильської техногенної катастрофи сьогодні додалися жертви і руйнації, спричинені збройним конфліктом в Донецькій і Луганській областях, список загиблих в якому вже налічує декілька тисяч людей. Постійна загроза терористичних актів в інших регіонах України розширює межі ризиків на всю територію української держави. В цьому контексті особливої уваги заслуговує аналіз генезису та механізмів розвитку ризиків, спричинених ескалацією військових дій, які в свою чергу значною мірою є похідними інформаційної війни, яку ведуть окремі засоби масової комунікації, насамперед це стосується «продукції» російських мас-медіа. Посилення ризиків, які сьогодні, на жаль, стали невід'ємною сутнісною характеристикою українських реалій, суттєвим чином обумовлені саме продовженням агресивної інформаційної політики, яка є складовою гібридної війни, що відбувається в Україні.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження суспільства ризику базується на розробках відомих західних науковців: У. Бека, Е. Гідденса, М. Дугласа, К. Ерроу, Н. Лумана та інших [1; 2; 3; 7]. Особливий інтерес для аналізу ризиків в українському суспільстві становлять, насамперед, праці Ульріха Бека, який розглядає становлення суспільства ризику як результат

трансформації індустріального суспільства під впливом (рефлексивної) модернізації. Центральна ідея рефлексивної модернізації полягає у тому, що в індустріальному суспільстві логіка виробництва багатства домінує над логікою виробництва ризику, а в суспільстві ризику це співвідношення змінюється на протилежне. Тому основне питання індустріального суспільства – як розподілити багатство, а суспільства ризику – як уберегтися від ризиків, попередити їх. Способи і комунікативні засоби розподілу ризиків кардинально відрізняються від способів і комунікативних засобів розподілу багатства. Багатства зосереджуються у верхніх верствах, ризики – у нижніх. Ті, хто мають владу, доходи і освіту можуть купити собі безпеку від ризиків (місце проживання, квартира, харчування). Разом з цим із загостренням ситуацій ризику звужуються приватні шляхи спасіння. При цьому освічені та поінформовані люди західних благополучних суспільств більшою мірою відчують загрози. Тому і усвідомлення загрози і готовність протидіяти розвинута скоріше там, де загроза ослаблена – в забезпечених верствах чи країнах [1].

Напевно останнім, на наш погляд, можна пояснити наявність до останнього часу доволі поміркованого інтересу щодо дослідження ризиків в Україні. Разом з тим, окремі аспекти цієї проблеми аналізувалися у розробках вітчизняних науковців, зокрема, таких, як О. Кіндратець, В. Кривошеїн, А. Моїсеєва, О. Соскін, В. Юрчишин [5; 6; 9; 10; 11]. Збройний конфлікт в Україні актуалізував розробки у сфері економічних і політичних ризиків в Україні. Українські експерти констатують, що прагнення Росії дестабілізувати ситуацію в Україні з метою недопущення її євроінтеграційних кроків, продукує ризики сьогодні і закладає їх на майбутнє [4]. Закономірно, що у зв'язку із зростанням ризиків в Україні, слід очікувати подальшої актуалізації досліджень цієї проблематики у вітчизняному науковому середовищі.

Мета статті – проаналізувати вплив медіа-дискурсу на продукування ризиків в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Пов'язуючи суспільство ризику насамперед з рефлексивною модернізацією і постіндустріальним суспільством, яке надало знанням небаченого раніше статусу, Ульріх Бек велику увагу приділяє аналізу проблеми знання в цьому суспільстві. В першу чергу, на його думку, це стосується того факту, що сьгоднішні загрози, на відміну від раніше існуючих загроз є невидимими і усвідомлюються лише завдяки науковому знанню. Ці загрози виражаються хімічними формулами, біологічними взаємозв'язками, медично-діагностичними поняттями [1].

Проте, на нашу думку, існує і інший аспект взаємозв'язку знання і ризику, який суттєвим чином проявляється в інформаційну епоху, а саме: створення ризиків завдяки недостовірній інформації, яка по суті є симулякром, а по формі може імітувати «знання». Недостовірна інформація може провокувати дії, які, або спричиняють ризики в суспільстві, або посилюють тенденції функціонування саме суспільства ризику. Тим самим використання недостовірної інформації/ пропаганди/симулякрів/незнання/ створює (посилює) ризики. Останні трагічні події в Україні – тому свідчення. Так, за роки незалежності інформаційний простір України не був убезпечений від інформаційного «продукту» (патріотичні, військові, мильні серіали, ток-шоу, концерти російських «зірок», програми фейкових новин), що через різні комунікаційні канали з Росії пропагували ідею «русского мира», «братьев-славян».

Загальновідомо, що класична схема управління/маніпуляції громадською думкою має певний алгоритм: формулювання інформаційного продукту у зрозумілій і доступній формі, зміцнення чи зміну установки завдяки вживанню цього продукту і у підсумку модифікація поведінки, або досягнення бажаної поведінки. Тому посилення орієнтованих на Схід (Росію) установок російськомовних жителів Криму і Донбасу було лише справою часу. Інформаційна експансія російських засобів масової комунікації на фоні інформаційного вакууму відповідного українського продукту суттєво відформатувала свідомість значної частини російськомовного населення

Донецької і Луганської областей і Криму, які традиційно ментально тяжіли до Росії, створила благодатний ґрунт для утвердження відповідного порядку денного (agenda): «Крим наш», «Новороссія», «ДНР», «ЛНР», що в подальшому заклало благодатну ментальну основу для окупації і анексії Росією Криму і привело до трагічних подій з багато чисельними жертвами в Донецькому і Луганському регіонах. Сьогодні інформаційна війна продовжує активно «обслуговувати» «легітимність» анексії Криму і військову ескалацію на Донбасі: фейкові новини про «распятого младенца», «відсутність російських солдат на Донбасі», «гумконвой» тощо. Дезінформація під час військового конфлікту сприяє його посиленню, що поширює ризики збройної агресії на інші території України, можливо, навіть Європи.

Як зазначає У. Бек, ризики не вичерпуються наслідками, що вже наступили та нанесеною шкодою, в них має місце суттєва компонента майбутнього. Ризики, таким чином, мають справу з передбаченням, з руйнаціями, що наближаються. В цьому сенсі ризики передбачають майбутнє, яке необхідно стримати, унеможливити. Тому ризики реальні і одночасно нереальні. Є загрози, які очікуються в майбутньому і, якщо сьогодні їх не попередити, то в майбутньому будь-які дії по їх усуненню не мають сенсу. Або ми будемо активні сьогодні, щоб усунути проблеми та можливі загрози, або потім в майбутньому у нас не буде такої можливості [1]. Ризики, що створюються сьогодні, реалізуються в майбутньому. Реалізація «кримського сценарію» і «проектів» ДНР, ЛНР в Донбасі «готувалася» роками інформаційної пропаганди/війни, результатом якої стало усвідомлення «знання» про «русский мир» значною частиною жителів Криму і Донбасу. Розуміння/знання наслідків (ризиків) російської пропаганди, а по суті інформаційної війни, функціонування ефективної загальнонаціональної системи моніторингу ризиків могли б забезпечити Україну від трагічного сценарію розвитку подій. Своєчасно враховувати ці ризики і ставити запобіжні заходи є завданням української влади, яке не було нею вчасно і ефективно реалізоване. І тут буде цілком слушним навести

точку зору У. Бека стосовно того, що справа не в тому, що неможливо знати, а в тому, що не хочуть знати. І найбільшу загрозу становить те, що вони цього не знають, проте роблять вигляд, що знають і догматично обстоюють своє сумнівне «знання» навіть там, де вони могли вже щось дізнатися. Тому, завдяки своєму ставленню до ризиків, наука у багатьох галузях знання поки що втратила своє історичне право на раціональність [1].

Поєднання інформаційної війни із застосуванням зброї – підготовка плацдарму для творення нових ризиків масштабної ескалації, що може вийти за межі України. Наразі і українська влада і провідні лідери Європи і США розуміють ризики, викликані можливою ескалацією збройного конфлікту в Україні, хоча і по-різному сприймають заходи щодо убезпечення від ризиків. Це можна пояснити різним баченням можливих ризиків стосовно вирішення ситуації в Україні. Зокрема, це стосується питання постачання летальної зброї Україні. Заперечення цього кроку Європою можна пояснити занепокоєнням лідерів європейських країн щодо ризику поширення військових дій на інші території європейських держав. Тому європейські держави обстоюють насамперед ідею посилення санкцій щодо Росії. Натомість США розглядають цей крок як протидію розширенню російської військової експансії.

Зіткнувшись з ризиками, що стали реальністю, українська влада в свою чергу робить відчайдушні спроби убезпечити суспільство від можливих загроз як сьогодні, так і в майбутньому. Одним із кроків, який би мав протидіяти інформаційній війні стало прийняття рішення про створення Міністерства інформаційної політики. Проте останнє за декілька місяців від його започаткування не надало чіткої стратегії і конкретних механізмів по забезпеченню інформаційної безпеки в Україні. На сьогодні міністерством започатковано проекти соціальної реклами, інформаційних військ і анонсовано створення телеканалу іномовлення Ukrainian Tomorrow, а також військового телеканалу [8]. Основний тягар у боротьбі з агресивною інформаційною політикою російських мас-медіа, взяли на себе окремі засоби

масової комунікації, блогери у соціальних мережах, які виконували по суті функції інформаційних «волонтерів».

У класових суспільствах буття визначає свідомість. У суспільстві ризику, на думку У. Бека, свідомість визначає буття. Знання набуває нового політичного значення. Тому політичний потенціал суспільства ризику повинен аналізуватися в контексті теорії виникнення і розповсюдження знання про ризики, оскільки ризики з'являються завдяки знанням. Там де є політичне висвітлення можливих наслідків – там виникає масштабна політична динаміка. При цьому, чим скоріше ростуть ризики, тим більша загроза основним загальнолюдським цінностям. Суспільство ризику – не революційне суспільство, а дещо гірше – суспільство катастроф. У ньому надзвичайний стан загрожує стати нормою життя. Саме із зростанням загроз в суспільстві ризику виникають зовсім нові вимоги до демократії [1]. Загрозу політичній демократії, функціонуванню у правовому полі політичних інститутів (міжнародних у тому числі), демонструє сьогодні ситуація з вирішенням проблеми військового конфлікту в Україні за допомогою міжнародних норм і міжнародних інститутів (ООН, ОБСЄ). За рік від окупації і анексії Криму і конфлікту на Донбасі останні не в змозі ефективно і остаточно вирішити цей конфлікт.

Використання інформації/пропаганди/«знання» для мобілізації суспільства є актуальним для будь-якого суспільства, проте, завдяки небаченим раніше масштабам розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, цей процес набуває особливої ваги, а іноді – небезпечних наслідків, коли за основу консолідації беруть «образ ворога». Зокрема, мобілізація на базі агресивної риторики, яку демонструють російські засоби масової комунікації («українська хунта», «бандерівці», «укропи») розпалюють ворожнечу і ненависть, в результаті якої відбувається модифікація поведінки як агресивної.

З іншого боку, формування освіченого з демократичними цінностями і світоглядом громадянина і виборця, який робить свій вибір, усвідомлюючи

при цьому можливі загрози і небезпеки і прагне уникнути їх завдяки своєму рішенню, на відміну від зазомбованого населення, сприйняття світу якого обмежене епістемою «руського мира», суттєво знижує ризики розвитку суспільства в бік агресії і насильства. Тим самим знання, що стали головним виробничим ресурсом (Д. Белл), в якості освіти є не тільки визначальним фактором соціально-класової диференціації сучасного суспільства, а і політичної динаміки в цілому.

Проблема знання в суспільстві ризику, це лише окремий аспект більш масштабного контексту знання в суспільстві, зокрема в інформаційному суспільстві, постіндустріальному суспільстві. Завдяки глобальним інформаційним потокам, соціальним мережам інформація стає доступною мільйонам користувачів, а значить кінцевому підсумку це сприяє розвитку освіти і знань відповідно. Інтернет як інформаційна система в залежності від направленості і інформаційного продукту може стати знаряддям як руйнації суспільної стабільності, так і творення нових продуктивних суспільних зв'язків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розуміння алгоритмів, що спричинили виникнення і ескалацію ризиків в українському суспільстві, а саме роль інформаційних потоків і комунікації в цілому, створюють необхідні умови для унеможливлення негативних чинників і попередження реалізації ризиків в майбутньому. Розробка державної програми інформаційної безпеки повинна базуватися на дослідженні механізмів відстежування штучних технологій по поширенню агресії у засобах масової комунікації, соціальних мережах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну [Електронний ресурс] / Ульрих Бек. — М. : Прогрес-Традиция. — 2000. — Режим доступу : http://royallib.com/book/bek_ulrih/obshchestvo_riska_na_puti_k_drugomu_modernu.html.
2. Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность / Э. Гидденс // THESIS. — 1994. — Вып.5. — С. 107—134.
3. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс ; [пер. с англ. М.Л. Коробочкина]. — М. : Весь Мир. — 2004. — 116 с.

4. Документ УНЦПД із оцінювання політичних ризиків. — Вип.12. — Серпень 2014 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/Political_risks12_Aug2014u.pdf.
5. Кіндратець О. Ризики українського суспільства [Електронний ресурс] / О. Кіндратець // Віче. — 2009. — № 17. — Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1623/http://www.viche.info/journal/1623/>.
6. Кривошеїн В. Ризик як атрибут політики / В. Кривошеїн // Політичний менеджмент. — 2004. — № 6. — С. 38—47.
7. Луман Н. Поняття ризику / Н. Луман // THESIS. — 1994. — Вып. 5. — С. 135—160.
8. Мінінфополітики запустить іномовний і військові телеканали [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://24tv.ua/news/showNews.do?mininformpolitiki_zapustit_inomovniy_i_viyskoviy_telekanali&objectId=546837.
9. Моїсеєва А.С. Вплив політичних ризиків на формування політичного іміджу України [Електронний ресурс] / А.С. Моїсеєва // Політологічні записки. — 2013. — № 7. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Polzap_2013_7_25.pdf.
10. Соскін О. Фінансово-економічні ризики розвитку України в умовах сучасної кризи [Електронний ресурс] / О. Соскін. — Режим доступу : <http://soskin.info/news/2895.html>
11. Юрчишин В. Економічні ризики для України [Електронний ресурс] / В. Юрчишин. — Режим доступу : http://www.uceps.org/upload/yurchyshyn_nov_2010.pdf.

УДК 32.019.51:316.46.058.5

В.В. Воротинський

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДІВ ПОЛІТИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ ЯК НАСЛІДОК ЗМІНИ УПОДОБАНЬ КОРИСТУВАЧІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Стаття присвячена вивченню впливу поведінки користувачів в Інтернеті на провідні методи політичної маніпуляції. Проводиться аналіз зміни активності користувачів щодо соціальних медіа з новим соціальним графом і контентом певного типу, що накладає відбиток на сприйняття користувачами інформації, а, отже, і на методи донесення необхідних акцентів в процесі маніпулювання.

Ключові слова: Інтернет, політичні маніпуляції, соціальні мережі, контент.

Статья посвящена изучению влияния предпочтений пользователей в Интернете на ведущие методы политической манипуляции. Проводится анализ изменения активности пользователей в отношении социальных медиа с новым социальным графом и контентом определенного типа, что накладывает отпечаток на восприятие пользователями информации, а, следовательно, и на методы донесения необходимых акцентов в процессе манипулирования.